

СИСТЕМА ЗНАЧЕННЄВИХ ВАРІАНТІВ СЕМАНТИЧНОГО МАКРОКОМПОНЕНТА КАТЕГОРІЇ ПРОЦЕСУАЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ТА АНГЛІЙСЬКИХ ДІЄСЛІВ

У статті з'ясовуються питання класифікації української та англійської дієслівної лексики в зіставному аспекті. Розглядаються основні значеннєві варіанти семантико-граматичного макрокомпонента універсальної категорії процесуальності в дієслівних системах зіставлених мов. Увагу зосереджено на контрастивному вивченні значеннєвих варіантів «дія», «процес», «стан» та «відношення».

Ключові слова: дієслово, категорія процесуальності, значеннєвий варіант категорії процесуальності, дія, процес, стан, відношення.

В історії лінгвістичної думки дослідження категорійної природи мовних явищ змінювалися від чітких орієнтацій на формальні настанови до радикально виражених семантичних, змістових чи комунікативних у їх синхронічних, діахронічних і типологічних вимірах. Останнім часом значно посилилась увага лінгвістів до поглибленого вивчення категорійних виявів мовних реальностей у різноаспектному витлумаченні їхньої природи, виокремлені нові категорії як узагальнені поняття, що об'єднують співвідносні значеннєві сутності (Ф. С. Бацевич, Н. І. Бойко, І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, С. Я. Єрмоленко, А. П. Загнітко, М. П. Кочерган, В. В. Левицький, В. М. Манакін, М. В. Мірченко, М. І. Степаненко, О. О. Тараненко, В. Д. Шинкарук та ін¹).

Ця стаття продовжує висвітлення питань, пов'язаних із класифікаційними моделями дієслівної лексики в аспекті її зіставлення в українській та англійській мовах². Вважаючи процесуальність універсальною дієслівною категорією, у

¹ *Бацевич Ф. С.* Основи комунікативної лінгвістики : Підручник.— К., 2004.— 342 с.; *Бойко Н. І.* Українська експресивна лексика: семантичний, лексикографічний і функціональний аспекти.— Ніжин, 2005.— 550 с.; *Вихованець І. Р., Городенська К. Г.* Теоретична морфологія української мови : Академ. граматики укр. мови.— К., 2004.— 400 с.; *Єрмоленко С. Я.* Синтаксис і стилістична семантика.— К., 1982.— 210 с.; *Загнітко А. П.* Теорія сучасного синтаксису.— Донецьк, 2006.— 378 с.; *Кочерган М. П.* Основи зіставного мовознавства.— К., 2006.— С. 165–289; *Левицький В. В.* Семасіологія.— Вінниця, 2006.— 512 с.; *Манакін В. Н.* Сопоставительная лексикологія.— К., 2004.— 326 с.; *Мірченко М. В.* Структура синтаксичних категорій.— Луцьк, 2004.— 393 с.; *Степаненко М. І.* Просторові поширювачі у структурі простого речення.— Полтава, 2004.— 463 с.; *Тараненко А. А.* Языковая семантика в ее динамических аспектах.— К., 1989.— 256 с.; *Шинкарук В. Д.* Категорії модусу і диктуму в структурі речення.— Чернівці, 2002.— 272 с.

² Див.: *Іваницька Н. Б.* Функціонально-семантична класифікація абсолютивних дієслів в українській та англійській мовах.— К., 2004.— 194 с.; *Іваницька Н. Б.* Абсолютивно-релятивний потенціал українських дієслів у проекції на структуру речення // *Ucrainica P. Současna Ukrajinstika. Problemy jazyka, literatury a kultury : Sb. clanku. 3. Olomoucké sympoium ukrajinstu.*— Olomouc, 2006.— Č. 1.— S. 269–274; *Іваницька Н. Б.* Дієслова української

межах якої виділяються значенневий (семантико-граматичний) та формальний (формально-граматичний) макрокомпоненти, спробуємо з'ясувати основні значеннєві варіанти семантико-граматичного макрокомпонента цієї дієслівної категорії в системі української та англійської дієслівної лексики³. Категорія процесуальності в комплексі її значенневих варіантів у двох зіставлюваних мовах розглядається вперше.

Матеріалом для дослідження слугувала авторська картотека українських (абсолютивної та релятивної семантики — 1000) та англійських (абсолютивної та релятивної семантики — 1000) дієслів, відібраних з українського та англійських тлумачних словників⁴, а також 1000 дієслів, відібраних (за визначеними автором статті критеріями) з комплексного тлумачного, ідеографічного й двомовного перекладного словника⁵.

Досліджуючи дієслівну категорію процесуальності, ми виходимо з традиційного розуміння категорії як узагальненого значення, що включає не менше двох варіантів як лінгвальних сутностей меншого ступеня узагальнення⁶. Семантичний макрокомпонент дієслівної категорії процесуальності потрактовуємо як підкатегорію, що постає в чотирьох значенневих варіантах: «процесуальність-дія», «процесуальність-процес», «процесуальність-стан», «процесуальність-відношення». Зауважимо, що такими розрізнявальними ознаками оперують, коли класифікують дієслівні предикати: предикати дії, процесу, стану⁷. Ця класифікація зорієнтована на узагальнену семантику дієслівної лексики.

Значеннєві варіанти категорії процесуальності в основі своїй мотивуються онтологічними чинниками, їхньою глибинною семантикою, на якій ґрунтуються вся сукупність дієслівних найменувань в обох мовах⁸. Проілюструємо це прикладами дієслів української та англійської мов. Англійське дієслово *to arrest* передає значення категорії процесуальності. В основі онтології цього найменування лежить активна дія суб'єкта, спрямована на об'єкт, що виступає результатом дії. Англійське найменування цієї дії має розгалужену сітку словесних українських відповідників: *to arrest (a thief)* — *арештовувати*, *to arrest (progress)* — *призупинити*, *to arrest (smb's career)* — *перешкоджати*, *to arrest (smb's eyes)* — *концентрувати*, *затримувати*. Отже, дієслово *to arrest* яскраво відтворює роль

та англійської мов у їхній проекції на денотат // *Наук. зап. Вінн. держ. пед. ун-ту ім. М. Коцюбинського* : Зб. наук. праць. Сер. Філол.— Вінниця, 2006.— Вип. 8.— С. 26–34.

³ *Краткая русская грамматика* / Под. ред. Н. Ю. Шведовой и В. В. Лопатина.— М., 1989.— С. 263; *Леонова М. В.* Сучасна українська літературна мова. Морфологія.— К., 1983.— С. 158–159; *Українська мова* : Енциклопедія.— К., 2004.— С. 144; *Соколова С. О., Шумарова Н. П.* Семантика и стилистика русского глагола.— К., 1988.— С. 8.

⁴ *Словник української мови* : В 11 т.— К., 1970–1980.— Т. 1–11; *Dictionary of Contemporary English*.— Longman, 2004.— 1688 p.; *Webster's New Twentieth Century Dictionary of the English Language*.— New York, 1954.— 2090 p.; *Webster's New Encyclopedic Dictionary*.— New York, 1992.— 2759 p.; *Oxford Advanced Learners Dictionary of Current English*.— Oxford, 2001.— 792 p.

⁵ *Толковый словарь русских глаголов* // *Идеографическое описание* : Английские эквиваленты. Синонимы. Антонимы / Под. ред. Л. Г. Бабенко.— М., 1999.— 704 с.

⁶ *Дорошенко С. І.* Загальне мовознавство : Навч. посібник.— К., 2006.— С. 193; *Кочерган М. П.* Загальне мовознавство : Підручник.— К., 1999.— С. 288; *Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Тодор О. Г.* Українська мова : Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів.— К., 2006.— С. 40.

⁷ *Вихованець І. Р.* Граматика української мови. Синтаксис : Підручник.— К., 1993.— С. 25–31; *Загнітко А. П.* Теоретична граматика української мови : Морфологія.— Донецьк, 1996.— С. 11–195.

⁸ *Іваницька Н. Б.* Онтологічні й комунікативні особливості деяких звуконаслідувальних дієслів української та англійської мов // *Наук. вісн. Херсон. держ. ун-ту* : Лінгвістика.— Херсон, 2006.— Вип. 4.— С. 84.

предметного (суб'єктного) каузатора, що спричиняє виникнення процесуальної ознаки останнього. Онтологію цієї ознаки пояснює процесуальний денотат, існування (виникнення) якого зумовлене каузативними можливостями відповідних суб'єктних субстанцій.

Значення дії категорії процесуальності типово виражає українське дієслово *будувати*, глибинна семантика якого спроектована на денотат із значенням «створювати щось нове, що є результатом активної дії суб'єкта» (*споруджувати, виготовляти, складати, організовувати, утворювати* та ін.). Відповідником українського дієслова *будувати* є англійське дієслово *to build*, що охоплює широке коло найменувань, диференційованих залежно від об'єкта як результата дієслівної каузатії: *to build (a house, a cottage, a church — будувати, to build (foundations) — закладати, to build (a railway) — прокладати, to build (a nest) — вити; to build (a fire) — розпалювати, to build (a coat) — шити* тощо. Отже, каузатію стосовно інваріантного денотата в межах усієї системи його варіативних реалізацій в обох мовах можна розглядати як глибинну з властивою їй здатністю більшою чи меншою мірою виявлення й називання в обох мовах.

Розглянемо кожний із значенневих варіантів семантичного макрокомпонента категорії процесуальності дієслів української та англійської мов.

1. Значеннєвий варіант «дія» семантичного макрокомпонента категорії процесуальності («процесуальність-дія») співвідноситься здебільшого з поняттям розчленованого денотата, процесуальний динамізм якого характеризується активністю, доцільністю, каузативністю⁹. Дієслова з властивою їм ознакою «процесуальність-дія» позначають активні цілеспрямовані дії, каузовані особою і спрямовані на об'єкт з метою його перетворення: «Калина тихо кетяги до хвиль *нагнула*» (М. Стельмах), «Як упали з неба золоті колосся, золоті колосся перших блискавиць, *випустила* осінь сім дощів веселих із семи криниць» (Ю. Рибчинський), «*Віддайте* мені дощ. *Віддайте* мені тишу. *Віддайте* мені ліс і річечку в лугах» (Л. Костенко); «At eight o'clock the next evening Aunt Ellen *took* a quaint old gold ring and *gave* it to Richard» (О'Генрі).

«Процесуальність-дія» властива також дієсловам, що є каузаторами останньої, спрямованої в певне просторове середовище, фізично чи уявно обмежене просторово-часовими орієнтирами: «Щиглики *билися* у вікна, думали, що небо, і летіли на городи...» (Г. Тютюнник), «... а проти сонця — дими з бовдурів: *вихиляючись, перекидаючись, вистрибом мчали* у прозоре небо» (С. Васильченко); «Then young Rockwall *entered* the library», «This story really *doesn't get* anywhere at all» (О'Генрі), «He *had arrived* in Florence in August» (Е. Войнич).

Значеннєвий варіант «дія» семантичного макрокомпонента категорії процесуальності властивий чималій кількості дієслів української та англійської мов. Це переважно дієслова релятивної семантики із значенням:

а) активного впливу на об'єкт: *спричиняти, руйнувати, зв'язувати, палити, спалювати, забирати, затримувати, карати, мучити, убивати* та ін.; *to damage, to destroy, to expose, to burn, to arrest, to detain, to punish, to torture, to kill, to hang, to bind, to fix, to stick, to mix, to join, to divide*;

б) інтелектуальної цілеспрямованої діяльності: *бачити, розуміти, сприймати, слухати, зустрічати, вислуховувати, милуватися, спостерігати, відзначати, відчувати*; *to see, to understand, to perceive, to meet, to listen, to listen (out), to admire, to observe, to watch, to notice, to feel, to overhear, to look (through), to distinguish*;

в) активної мовної діяльності (повідомлення, спілкування, звертання): *виговляти, доповідати, бажати, зачитувати, заявляти, клястися, коментувати*

⁹ Кильдибекова Т. А. Структура поля глаголов действия.— Уфа, 1983.— С. 34.

ти, називати, обговорювати, відмовлятися, заперечувати, переказувати; *to express, to utter, to report, to announce, to proclaim, to declare, to report, to swear, to commentate, to call, to debate, to refuse*;

г) соціальної діяльності: *добиватися, ловити, наполягати, виправдовуватися, отримувати, попереджувати, пробивати, протягувати, намагатися, посилатися*; *to achieve, to catch, to trap, to insist (on), to receive, to prevent, to aspire, to agitate, to vote, to celebrate, to inform, to print, to publish, to propagate, to broadcast*;

г) руху (односпрямованого стосовно початкового й кінцевого пунктів, різноспрямованого, спрямованого переміщення): *відходити (доходити, входити, переходити), відбігати (добігати, перебігати), відпливати (допливати, перепливати), вибиратися, добиратися, викарбкуватися, відскакувати, злітати*; *to go (out, away, from), to turn (off, aside, from), to ride (to), to move (out of), to rush (out), to dash (out), to retire, to escape (from), to get (out of), to worn (through, out)*.

Закономірною є увага дослідників до такої дієслівної ознаки, як «активність — неактивність». Якщо в аналізі значеннєвого варіанта дії категорії процесуальності в кожній дієслівній словоформі із значенням дії можна вбачати ознаки активності, реалізовані усіма чи частиною власне дієслівних категорій, то в різних дієслівних лексемах, як і в різних морфологічних групах, ця ознака має неоднаковий вияв. Так, скажімо, особові дієслівні словоформи вказують на активність особи у відповідному процесі, вираженому дієсловом. Тому на осі «особовість — безособовість» особові дієслова можна розглядати як такі, що мають активне начало; дію стимулює і виконує відповідна особа: *Я співаю (Tu співаєш; Він співає); I sing (You sing; He sings)*. Активність стимулювання дії, вираженої особовим дієсловом, корелює з істотою / неістотою.

Ця онтологічно зумовлена ознака спричиняє також закономірності сполучуваності особи-діяча з тим чи іншим дієсловом. Так, наприклад, людина може бути активізатором фізичних дій, виражених дієсловами *копати, ремонтувати, варити, в'язати, брати, виганяти, лити, нищити, громити* тощо. Натомість тварина активізує меншу кількість фізичних дій порівняно з людиною. При цьому сфера активізації диференціюється залежно від її активізатора (тварини). Виконавець дії — *собака* може *кусатися, гавкати, бігати* та ін., але не може, наприклад, *мотати, нанизувати, клеїти, підтверджувати, пересушувати, очолювати, наплюжити, нароцувати, косити, шити* тощо.

2. Значеннєвий варіант «процес» семантичного макрокомпонента категорії процесуальності («процесуальність-процес»). Традиційним у визначенні дієслова стала орієнтація на його сутнісну властивість — вираження процесу як динамічної ознаки предметів та явищ. Узвичаїлися також теоретичні постулати виокремлення дієслів із значенням процесу, на відміну від дієслів дії та стану¹⁰. Процесуальність як процес співвідноситься з поняттям денотата, процесуальний динамізм якого не пов'язаний із активним виконавцем, а лише стосується суб'єктів процесуальної ситуації, які ними не породжуються й не стимулюються¹¹. Семантика таких дієслів включає зміни станів чи інших ознак. Динамічний процес завжди пов'язаний із предметною субстанцією, що змінила, змінює чи змінюватиме (змінить) свій стан або якість. Отже, пасивність предметної субстанції як каузатора дієслівної ознаки (процесу) та змінність її дина-

¹⁰ Драгомирецький П. П. Интенционно-валентная структура глаголов состояния (на материале украинского, немецкого и английского языков) : Автореф. дис. ... канд. филол. наук.— К., 1991.— 16 с.; Леута О. І. Виділення лексико-семантичної групи стану в складі дієслівної лексики сучасної української літературної мови // Семантичні і формальні аспекти морфології і синтаксису української мови : Зб. наук. праць.— К., 1988.— С. 18–23.

¹¹ Кутня Г. В. Структурно-семантична і функціональна характеристика предикатів процесу в сучасній українській мові : Автореф. дис. ... канд. филол. наук.— Л., 2004.— 18 с.

мічної ознаки є основними чинниками виокремлення значеннєвого варіанта процесу дієслівної категорії процесуальності.

Процесуальність як процес динамічної ознаки найвиразніше й найповноцінніше характеризує автосемантичні дієслова, які вказують на ситуацію, що не передбачає активного каузатора динамічної ознаки, не стимулює її, а лише стосується предметної субстанції і пов'язана зі зміною її динамічних станів. У такому випадку ситуативно зумовлена субстанція постає як пасивний предмет, що у його часово-просторових орієнтирах підвладний змінам. Процесуальна семантика властива дієсловам, які називають різні динамічні явища в світі живих істот, рослин, предметів: «Весна!.. *Відживає* і небо, й земля — квітки на землі, а на небі проміння» (Б. Грінченко), «У садочку-земночку *ходить* вишня у віночку» (Л. Костенко); *People come and go, The storm gathers, Darkness is gathering, He froze up.*

Значеннєвий варіант «процес» семантичного макрокомпонента категорії процесуальності охоплює значно меншу групу (порівняно із варіантом «дія») в системі українських та англійських дієслів. Це можуть бути дієслова переважно абсолютивної семантики із загальним значенням:

а) становлення фізичних властивостей (*пліснявіти, гнити, зрубіти* або *зрубішати, дерев'яніти, дряхліти, тупитися, кам'яніти, киснути; to moisten, to decay, to decompose, to thicken, to dilapidate, to deteriorate, to petrify, to soar*);

б) становлення й вияву ознаки кольору (*біліти* або *білішати, жовтіти* або *жовтішати, сивіти* або *сивішати* і т. д.; *to whiten, to fade, to yellow, to darken*);

в) становлення зовнішніх ознак людини (*лисіти, німіти, повніти, сліпнути, старіти* або *старішати, худнути*). На вираженні значеннєвого варіанта процесу категорії процесуальності із семантикою становлення зовнішніх ознак людини в англійській мові спеціалізуються аналітичні сполучення «інформативно недостатнє дієслово + прикметник»: *to become fat, to grow stout, to get old(er), to turn grey, to become blind*;

г) становлення внутрішніх властивостей людини (*вживатися, добріти* або *добрішати, сміліти* або *смілішати; to adapt oneself, to accustom oneself*);

ґ) виявлення ознаки (*блищати, бурлити, бушувати, кипіти, пахнути, світитися, сяяти, чадіти; to shine, to bubble, to rage, to storm, to roar, to boil, to smell, to perfume (with), to smoke, to fume*);

д) зміни якісної ознаки (*видозмінюватися, дозрівати, вироджуватися, деформуватися, загорати, м'ятися, обсихати; to alter, to modify, to dry (out), to tan*);

е) зміни кількісної ознаки (*втягуватися, досягати, збільшуватися, зменшуватися, множити, набухати, снухати; to swell, to multiply, to distend, to progress, to grow*).

Виражена такими дієсловами динаміка процесуальної ознаки предметної субстанції включає ідею змінності, розвитку, інтенсивності. Усі ці ознаки об'єднує динамізм, онтологія якого виключає активність суб'єкта в утворенні самої процесуальної ознаки, але передбачає відповідні варіації таких процесуальних ознак у часовому просторі, чим забезпечується виокремлення їх у значеннєвий варіант «процес» дієслівної категорії процесуальності.

3. Значеннєвий варіант «стан» семантичного макрокомпонента дієслівної категорії процесуальності («процесуальність-стан»). Традиційний поділ дієслів за значенням (на дієслова, які виражають дію, і дієслова, які виражають стан) підтверджує проаналізований під цим кутом зору об'ємний матеріал української та англійської дієслівних систем. Діагностує дієслова, які відносимо до дієслів стану семантичного макрокомпонента категорії процесуальності, динамічна тимчасовість ознаки предмета, що виступає як його властивість, певний непостійний стан, у якому може перебувати предмет на відповідному відрізку часової визначеності. Предметна субстанція, що її характеризує таке дієслово, є неактив-

ною, а отже, стан виступає його некаузованою ознакою. Онтологія таких дієслів типово пов'язана з життєдіяльністю людського організму чи окремих його частин, із психоемоційною сферою та різними оптичними явищами, кольорами, запахами, смаковими відчуттями — усім, що, діючи на органи чуття, спричиняє утворення відповідного (в основному психоемоційного) стану людини¹².

Категорійну процесуальність дієслів стану характеризує елементарна смислова структура лексем. Водночас така процесуальність є семантично зрушеною, оскільки дієслова стану передають приписувані субстанціям ознаки як «іманентно їм властиві»¹³. Денотати, виражені дієсловами стану, здебільшого мають нерозчленований характер у плані чуттєвого сприйняття й мовного вираження. Часто такі дієслова називають «суб'єктивними». Сутнісна природа їх полягає в тому, що процесуальність не виходить за межі суб'єкта як каузатора процесуальної ознаки. Відсутність дієслівної семи активності експлікується структурою речення. Отже, семантична структура дієслів стану безпосередньо спроектована на нечленований процесуальний денотат. Формальну пасивність каузативу процесуального динамізму ознаки засвідчує концентрація цієї ознаки у сфері суб'єкта. Ця ознака кваліфікується як семантико-граматична, зумовлена семантичною структурою дієслівної лексики.

Значеннєвий варіант «стан» семантичного макрокомпонента категорії процесуальності охоплює дієслова із загальним значенням:

а) початку існування (*виникати, відроджуватися, закрадатися, зароджуватися, наставати, плодитися, родитися, створюватися; to arise, to spring (up), to revive, to originate, to appear, to breed, to stir*);

б) власного буття (*бути, полягати, коротати, виявлятися, існувати, переживати, продовжуватися, снів існувати; to be, to exist, to consist (in), to lie (in), to experience, to survive (on), to last, to continue, to co-exist*);

в) буття-існування в певних часово-просторових вимірах (*бувати, висіти, звисати, виживати, гостювати, доживати, чекати, жити, зимувати, знаходитися, ночувати, облаштовуватися; to attend, to hover, to hang (down), to last, to visit, to wait (for), to live, to winter (in), to remain, to stand, to sit*);

г) припинення буття (*гинути, вмирати, звершуватися, закінчуватися, замирати, замовкати, затихати, падати, замерзати, розвалюватися; to perish, to die, to finish, to desert, to stop, to cease, to dry (out), to turn off*).

4. Значеннєвий варіант «відношення» семантичного макрокомпонента дієслівної категорії процесуальності («процесуальність-відношення»).

Окремий значеннєвий варіант дієслівної категорії процесуальності становить відношення. Його утворюють здебільшого дієслова із семантикою взаємовідношення, взаємозв'язку, заміни, володіння, міжособистісних стосунків, зовнішнього вияву відношень, контакту, погоджених дій, соціальних відношень (перемоги, поразки, впливу, підпорядкування, захисту, допомоги, дозволу, заборони, керівництва та ін.¹⁴): *залежати, личити, обмінюватися, зумовлювати, відображати, визначати, походити, надавати, пристосовуватися, реагувати, впливати (з чого-небудь), допомагати, підтримувати, гарантувати, знайомитися,*

¹² Васильєв Л. В. Семантика русского глагола. — М., 1981. — С. 39; Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови : Синтаксис. — Донецьк, 2001. — С. 235; Іваницька Н. Б. Функціонально-семантична класифікація абсолютних дієслів в українській та англійській мовах. — С. 184–185.

¹³ Загнітко А. П. Знач. праця. — С. 256.

¹⁴ Гайсина Р. М. Лексико-семантическое поле глаголов отношения в современном русском языке. — Саратов, 1981. — С. 20; Золотова Г. А. К типологии русского глагола // Славистика: синхрония и диахрония : Сб. науч. статей к 70-летию И. С. Улуханова / Под общ. ред. д-ра филол. наук, проф. В. Б. Крысько. — М., 2006. — 663 с.

зв'язуватися, домовлятися, вірити, довіряти, жаліти, заздрити, недолюблювати тощо; *to depend on, to depend upon, to exchange, to stimulate, to reflect, to define, to impart (to), to react, to result, to help, to believe, to worship, to discredit, to pity, to envy, to conflict (with), to laugh (at), to hate, to spare* і т. д.

У сфері значенневих варіантів семантичного макрокомпонента категорії процесуальності в обох мовах наявний синкретизм. Особливо виразною постає семантична невизначеність (семантичний синкретизм) у випадках метафоризованих дієслівних уживань.

Отже, процесуальність є універсальною дієслівною категорією, яку репрезентують два макрокомпоненти (семантичний і граматичний). Семантичний макрокомпонент формує значенневий план цієї категорії, репрезентує дієслівну номінацію в її проекції на денотат, становить сутність самого дієслівного найменування — слова-дієслова. Категорія процесуальності властива усім дієслівним словоформам української та англійської мов. У межах цієї спільності (категорії процесуальності) в семантичному макрокомпоненті українських та англійських дієслів простежуються суттєві відмінності, виявлення та відповідна інтерпретація яких сприяє зіставленню дієслів обох мов і забезпечує адекватність висновків щодо специфіки української та англійської мовних систем загалом. Подальше вивчення категорійних особливостей, зокрема кожного із значенневих варіантів дієслівної категорії процесуальності в українській та англійській мовах, сприятиме виявленню раніше не досліджених явищ у структурі й функціонуванні цих мов.

(Вінниця)

N. B. IVANYTSKA

THE SYSTEM OF MEANING VARIANTS OF THE SEMANTIC MACROCOMPONENT OF THE PROCESSING CATEGORY IN UKRAINIAN AND ENGLISH

The article deals with the Ukrainian and English verbs classification which is done in the comparative aspect. The author focuses on the basic meaning variants of the semantical-grammatical macrocomponent of the universal category of processing in the comparative languages systems. The attention has been paid on the contrastive research of the meaning variants «action», «process», «state», «relation».

Keywords: verb, processing category, meaning variant of the processing category, action, process, state, relation.